

VPLIV EKONOMSKE KRIZE NA DUŠEVNO ZDRAVJE

Ni zdravja brez duševnega zdravja. Duševno zdravje omogoča posamezniku udeležbo njegovih umskih in čustvenih zmožnosti ter mu omogoča, da najde in izpolni svojo vlogo v poklicnem, družbenem in zasebnem življenju. Duševno zdravje je pomembno za posameznika in družbo. Za družbo je dobro duševno zdravje namreč podlaga za družbeno kohezijo ter za (boljšo) socialno in ekonomsko blaginjo (Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016).

[Duševno zdravje je tesno povezano s socialno ekonomskimi stiskami prebivalcev](#). Sedanja gospodarska situacija v Sloveniji še posebej narekuje povečanje skrbi za duševno zdravje, saj se soočamo z gospodarsko krizo. Po oceni je namreč breme države na račun duševnih motenj 3 do 4 odstotke bruto družbenega proizvoda. Zaradi duševnih in vedenjskih motenj smo samo v letu 2005 izgubili 1,013.408 delovnih dni, v letu 2006 pa je pridobilo status invalida zaradi različnih duševnih motenj 1.728 oseb (ZPIZ, Statistični podatki o invalidizaciji, 2006; Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016).

Duševne motnje spadajo med deset poglavitnih vzrokov oviranosti v svetu s hudimi družbenimi in gospodarskimi posledicami za posameznike, družine in skupnosti. Dokazana je povezava med duševnim zdravjem in revščino, ki povečuje tveganje za duševne motnje. Slabo gospodarsko stanje v družbi praviloma negativno vpliva na razvijanje ustreznih politik za duševno zdravje. Družbeno in gospodarsko breme duševnih motenj je zelo veliko. Posledice duševnih bolezni namreč močno obremenjujejo družbene vire ter gospodarske, izobraževalne, socialne, zdravstvene, kazenske in sodne sisteme držav (Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016). [Uspešno okrevanje evropskih držav zaradi ekonomske krize je odvisno tudi od duševnega zdravja prebivalstva](#) (SZO; Regional Office for Europe, 2011).

Na duševno zdravje vplivajo socialnoekonomski in okoljski dejavniki

Ekonomska kriza vpliva na dejavnike, ki zadevajo duševno zdravje. [Varovalni dejavniki so oslabljeni, med tem ko so dejavniki tveganja ojačani](#). Redna zaposlitev doprinaša k duševnemu zdravju. Varnost zaposlitve, občutek nadzora na delu in socialna podpora na delu so dejavniki, ki pripomorejo k dobremu duševnemu zdravju zaposlenih (SZO; Regional Office for Europe, 2011). Izsledki četrte evropske raziskave o delovnih razmerah kažejo, da je 75 odstotkov slovenskih anketirancev s svojim delom sicer zadovoljnih, vendar pa jih veliko manj meni, da jim njihovo delo obeta poklicno napredovanje, da so primerno plačani za opravljeno delo, tretjino pa je strah, da bi izgubili zaposlitev (Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016).

Nasprotno so revščina, denarne težave in socialna izključenost glavni socialnoekonomski dejavniki tveganja za razvoj duševnih motenj. Prav tako je v številnih predelih Evrope zloraba alkohola negativno povezana z duševnim zdravjem prebivalstva. Zloraba alkohola igra pomembno vlogo pri naraščanju samomorilnosti, zlasti med moškim prebivalstvom (SZO; Regional Office for Europe, 2011). Število umrlih zaradi samomora v Sloveniji vsako leto pomeni približno 3 odstotke vseh smrti (Baza umrlih, IVZ; Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016).

Najbolj prizadeto bo že sedaj revno prebivalstvo

Sedanja ekonomska kriza bo še bolj povečala socialno izključenost ranljivih skupin in revnega prebivalstva. To so otroci, mladi odrasli, enostarševske družine, brezposelni, etnične manjšine, priseljenci in starejši. Za skupino slednjih rezultati raziskav kažejo, da je v Sloveniji depresivnih 15 odstotkov starejših od 65 let, število dementnih pa že zaradi daljšanja pričakovane življenjske dobe strmo narašča (okoli 1 odstotek oseb, starih 60 let, in 30 do 45 odstotkov oseb, starih 85 let) (Petek Šter in Kersnik, 2004; Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016). Ekonomski pritisk na duševno zdravje staršev, zakonski odnos in starševstvo vpliva tudi na duševno zdravje otrok in mladostnikov. Revščina pusti pri otrocih primanjkljaje na kognitivnem, čustvenem in telesnem razvoju in te posledice na zdravje so dolgoročne (SZO; Regional Office for Europe, 2011).

Številne raziskave so pokazale, da imajo ljudje, ki so brezposelni, občutijo nemoč in živijo v razdrtih družinah, večje tveganje za duševne motnje (depresija, odvisnost od alkohola in samomorilnost), kot posamezniki, ki tega ne doživljajo. Mladi brezposelni imajo večje tveganje za duševne motnje kot mladi, ki ostajajo zaposleni. Rezultati kažejo na to, da dolgovi in denarne težave (zlasti na področju stanovanjske problematike), vodijo do težav na področju duševnega zdravja (SZO; Regional Office for Europe, 2011).

V mariborski regiji je **tvegano stresno vedenje** prisotno pri 26.6% odraslih prebivalcev - 22.5% moških in 29.3% žensk. Največ ga je v starostni skupini 45-49 let, pri ločenih, pri brezposelnih in pri tistih, ki se ukvarjajo s težkim delom v kmetijstvu ter pisarniškim delom (30-31%). Več ga je pri tistih, ki se po lastni definiciji nahajajo, po eni strani v čisto spodnjem družbenem sloju (32%), po drugi pa v zgornjem razredu, ter pri živečih v mestnem okolju (31.6%) (Poročilo o zdravstvenem stanju prebivalstva Maribora, 2011).

Tudi analiza bolniškega staleža v Sloveniji zaradi duševnih in vedenjskih motenj po diagnozah za zadnjih pet let kaže, da **odstotek bolniškega staleža raste zaradi odziva na hud stres in prilagoditvenih motenj**; število primerov pa se povečuje kar pri štirih diagnozah: odziv na hud stres in prilagoditvene motnje, depresivne epizode, druge anksiozne motnje in ponavljajoče se depresivne motnje (Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016).

Kako zmanjšati vplive ekonomske krize?

Zdravstveni sektor sam ne more doseči dobrega duševnega zdravja. Determinante duševnega zdravja so pogosto zunaj dosega zdravstvenega sistema, tako da morajo biti v promocijo duševnega zdravja vpleteni vsi vladni sektorji. Nedavni rezultati kažejo, da so programi aktivnega zaposlovanja, napor za ohranjanje zaposlitev prebivalstva in hitro povrnjeno zaposlenost, skupaj s podporo družinam, omejevanjem dostopnosti do alkohola, programi za zmanjševanja zadolženosti in dostopnost do služb za pomoč na področju duševnega zdravja, učinkoviti v preprečevanju in zmanjševanju vplivov ekonomske krize na duševno zdravje (SZO; Regional Office for Europe, 2011).

Primer za uspešno zmanjševanje vplivov ekonomske krize na duševno zdravje prebivalstva so države z močno mrežo socialne pomoči (kot sta npr. Finska in Švedska). Kljub globoki recesiji, visokem porastu brezposelnosti itn. so izdatki za socialno varstvo ostali nespremenjeni. Podatki iz evropskih držav kažejo, da brezposelnost ne povečuje stopnje samomorilnosti, če država za socialno varstvo namenja več kot 150 evrov na leto na prebivalca. Mnoge države vzhodne Evrope namenjajo veliko manj izdatkov na prebivalca, kar nakazuje na to, da se bo neenakost med vzhodnim in zahodnim delom Evrope zaradi ekonomske krize še povečala (SZO; Regional Office for Europe, 2011).

Zaključimo lahko, da mora kljub ekonomski krizi (ali pa prav zaradi okrevanja držav od le-te) potekati neokrnjeno uresničevanje naslednjih programov:

- a) programi aktivne politike zaposlovanja
- b) programi pomoči družinam
- c) nadzor nad cenami in dostopnostjo do alkohola
- d) primarno varstvo delov prebivalstva, pri katerih obstaja še dodatno tveganje za razvoj duševnih motenj
- e) programi zmanjševanja zadolženosti.

Pripravila: Anja Durjava, univ.dipl.psih.

Viri:

- Kovačič, P., Krampač, L., Stanojević Jerković, O. (2011). Poročilo o zdravstvenem stanju prebivalstva Maribora; ZZV MB – neobjavljeno poročilo.
- Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2011 do 2016. Dostopno preko: http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javna_razprava_2011/resoluc_dusevno_zdravje/Resolucija_dusevno_zdravje_060411.pdf (5.10.2011)
- Svetovna zdravstvena organizacija (2011). Dostopno preko: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/134999/e94837.pdf (4.10.2011)
- Slika: <http://financeseek.net/tag/economic-crisis>